

Asiantuntijalausunto Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle:
HE 56/2026 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi
hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain ja saariston
kehityksen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettaviksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annettua lakia ja saariston kehityksen edistämisestä annettua lakia. Esityksen tavoitteena on kehittää hyvinvointialueiden rahoitusmallia sekä toteuttaa säästötoimenpiteitä. Nostan esiin muutamia huomioita hyvinvointialueiden rahoitusta koskevista esityksistä.

Tarvetekijät hyvinvointialueiden rahoitusmallissa ja demografinen malli

Hallituksen esityksessä on arvioitu hyvinvointialueiden rahoitusmalliin sisällytettävien tarvetekijöiden laajentamista THL:n ehdotuksen mukaisesti, ja päädytty esittämään, ettei merkittäviä laajennuksia tässä vaiheessa toteutettaisi. Pidän tätä ratkaisua järkevänä, koska uusien tarvetekijöiden lisääminen aiheuttaisi rahoitukseen merkittäviä muutoksia, joiden syitä ei ole pystytty selvittämään. Erityisesti ei vaikuta olevan varmuutta siitä, heijastavatko muutokset todella palvelutarpeen eroja vai johtuvatko ne tietopohjan puutteista.

Jatkossa olisi nähdäkseni tärkeää tarkastella ja arvioida aiempaa kattavammin ns. demografista mallia, eli vaihtoehtoa, jossa diagnooseihin perustuvista tarvetekijöistä luovuttaisiin. Nykyistä mallia koskevan kattavan tutkimustyön yhteydessä sen ongelmat ovat tulleet aiempaakin selvemmin esiin: sairastavuustietoihin pohjautuva tarveperusteinen rahoitusmalli (i) voi aiheuttaa haitallisia kannustinvaikutuksia, koska se palkitsee diagnoosien kirjaamisesta ja toisaalta rankaisee terveyden edistämisestä; (ii) tekee mallista hyvin monimutkaisen ja vaikeuttaa rahoituksen muutosten ennakointia; (iii) aiheuttaa sen, että tietopohjan ja tietojärjestelmien puutteet vaikuttavat merkittävästi rahoitukseen.

Alueen väestön demografisiin tekijöihin (ikä, sukupuoli, työssäkäynti ym. sosioekonomiset tekijät) pohjautuva malli välttäisi edellä mainitut ongelmat: se välttäisi tarvemallin kaltaiset haitalliset kannusteet; se vastaisi paremmin tavoitetta rahoituksen ennakoitavuudesta; ja sen vaatima tietopohja olisi helposti saatavilla. Se voisi ennustaa myös palvelutarvetta riittävällä tarkkuudella, koska yo. demografiset tekijät ovat selkeässä yhteydessä palveluntarpeeseen. Sen käyttöönotto toki aiheuttaisi muutoksia nykyiseen rahoitukseen, kuten THL:n raportissa todetaan, mutta tätä ei voida pitää merkittävänä haittapuolena; ei ole selvää, että nykymallin tuottama rahoituksen jako olisi paras mahdollinen. Mikäli rahoituksen muutoksia pidetään kohtuuttomina, näitä muutoksia voidaan kompensoida hyvinvointialueille. Mallin käyttöönotto toki vaatisi jatkovalmistelua, mutta vaadittava työ olisi todennäköisesti kertaluokkaa pienempi nykymallin kehittämisen vaatimuksiin verrattuna.

Säästötoimenpiteet ja palveluiden rahoituksen turvaaminen

Hallituksen esityksessä säästötoimenpiteinä esitetään, että jatkossa hyvinvointialueiden rahoituksessa huomioitaisiin palvelutarpeen arvioidusta kasvusta 60 % nykyisen 80 % sijaan. Lisäksi esitetyt siirtymätasauksien muutokset vähentävät valtionrahoitusta ja siirtävät rahoitusvastuuta hyvinvointialueille.

Riittävä sote-rahoituksen taso on osin arvokysymys. Yleisenä huomiona voi kuitenkin todeta, että julkiselle terveystakuukselle – eli verorahoitteiselle riittävälle terveydenhuollolle – on vahvat tieteelliset perusteet: koska vaihtoehtoinen yksityinen vakuutusmarkkina voi tuottaa merkittävää tehottomuutta (korkeita kustannuksia ja puutteita vakuutuksen kattavuudessa), julkiselle terveystakuukselle on myös tehokkuuden parantamiseen liittyvä perustelu. Toimenpiteet, jotka siirtävät rahoitusvastuuta valtiolta hyvinvointialueille osaltaan heikentävät julkista verorahoitteista terveystakuusta, koska hyvinvointialueet eivät voi kattaa rahoitusvastuutaan omalla verotuksella.

Lisäksi esitetään säädettäväksi tasausta, jolla turvattaisiin kullekin hyvinvointialueelle rahoituksen vähimmäistaso siten, että hyvinvointialueen saama rahoitus ei voi vähentyä edellisestä vuodesta. Tilanteita, joissa rahoituksen on ennakoitu laskevan, on aiemmin ratkottu rahoituslain nopeilla väliaikaisilla muutoksilla. Vaikuttaa järkevältä säätää automaattinen mekanismi, jolla tällaisilta tilanteilta vältytään. Toisaalta tarve rakentaa malliin uusi tasausmekanismi heijastaa nykyjärjestelmän puutteita.

Tampereella 25.5.2026

Kaisa Kotakorpi
Professori
Verotutkimuksen huippuyksikön johtaja
Tampereen yliopisto